

EMAUZSKÝ KLÁŠTER (NA SLOVANECH): CENTRUM CÍRKEVNĚSLOVANSKÉ VZDĚLANOSTI V ČECHÁCH (1347–1419)

Vznik kláštera a jeho slovanské zaměření

Klášter Na Slovanech byl založen listinou českého krále Karla IV. z 21. listopadu 1347 na Novém Městě pražském. Karlův čin tak navázal na rozhodnutí papeže Klementa VI., který povolil sloužení liturgie ve slovanském jazyce v jednom klášteře v Čechách. S katolickou slovanskou liturgií se setkal Karel IV. v Senji na chorvatském pobřeží a nejspíše právě odtud byli do Prahy pozváni benediktinští mniši. Přinesli s sebou liturgické knihy (misál a breviář) zapsané hranatou hlaholicí, které byly do církevní slovanštiny – mladší vývojové fáze staroslověnštiny – přeloženy v polovině 13. století na chorvatském pobřeží.

Klášter jako slovanské kulturní centrum 14. století a styky se zahraničím

Klásterní kostel byl vysvěcen na velikonoční pondělí roku 1372 ke cti sv. Jeronýma, Cyrila a Metoděje, Vojtěcha, Prokopa a Panny Marie. Podle úryvku z Lukášova evangelia o setkání na cestě do Emauz (který se četl v den vysvěcení) se později začalo říkat klášteru Emauzy. V úctě k Cyrilu a Metodějovi se spojoval odkaz cyrilometodějské misie a staroslověnštiny přes sv. Jeronýma a chorvatské prostředí s českou tradicí v podobě druhého pražského biskupa sv. Vojtěcha a prvního opata Sázavského kláštera sv. Prokopa. Podle vzoru pražského konventu byl roku 1380 založen klášter v Olešnici ve Slezsku

Model podoby kláštera Na Slovanech ve 14. století

Dnešní podoba kláštera Na Slovanech

a roku 1390 v Klepařích v Krakově. Styky s chorvatským prostředím však neskončily příchodem mnichů do Čech. Roku 1349 se stal senjským biskupem Čech Jan Protiva z Dlouhé Vsi. Z pražského kláštera pocházejí také překlady teologické a vzdělávací literatury ze staré češtiny do církevní slovanštiny, které se dochovaly v hlaholských rukopisech z 15. století (např. *Zrcadlo člověčieho spasenie*, *Pasionál*, *Ráj duše*, *Lucidář*, traktát Tomáše Štítného ze Štítného *Knihy sestery o obecných věcech křesťanských*

Hlaholíci psáno: církevněslovanský Remešský evangeliář, staročeská Bible, Comestor, Pasionál, Zlatá legenda

V klášteře Na Slovanech fungovalo vedle knihovny také skriptorium (písařská dílna), v němž mimo jiné vznikaly unikátně hlaholíci psané české texty.

Remešský evangeliář – církevněslovanský cyrilicí psaný rukopis z 11. století daroval Karel IV. klášteru v domněni, že jej psal sv. Prokop. V Emauzském klášteře byla českými písaři roku 1395 dopsána hlaholíci druhá část kodexu. V současnosti je rukopis uložen v Remešské katedrále ve Francii. *Česká bible hlaholská* – rukopis z počátku 15. století. Kompletně se dochoval pouze druhý z tří nebo čtyř původních dílů staročeské Bible psané hranatou hlaholíci. *Comestor* – rukopis ze 14. století. Představuje staročeský překlad latinské biblické dějeprawy Petra de Troyes (12. století), který byl pořízen pro klášter Na Slovanech jako vzdělávací četba. Hlaholský text je významný i tím, že obsahuje starobylejší verzi než rukopisy psané latinkou.

Odkaz slovanského období kláštera po roce 1419

Při pražských bouřích v roce 1419 nebyl klášter zničen, protože se připojil k husitům, avšak slovanská liturgie se v něm nejspíše přestala provozovat. Užívání hlaholice pro psaní českých textů však mohlo již dříve dát impuls ke vzniku českého diakritického pravopisu, jehož návrh lze nalézt v latinsky psaném anonymním spisu *De orthographia Bohemica (O pravopisu českém)* tradičně připisovaném Janu Husovi. Slavistický rozměr uvedeného díla dokládá zde uvedené srovnání češtiny s chorvatštinou a církevní slovanštinou.

Jak se psalo hranatou hlaholíci?

Hlaholíci se psalo podobně jako dnes latinou. Některá písmena se občas psala spojitě v tzv. ligaturách, což částečně šetřilo místo na drahém pergamentu (psacím materiálu z upravené zvířecí kůže).

Ukázky ligatur:

= dr,

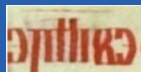

= pod,

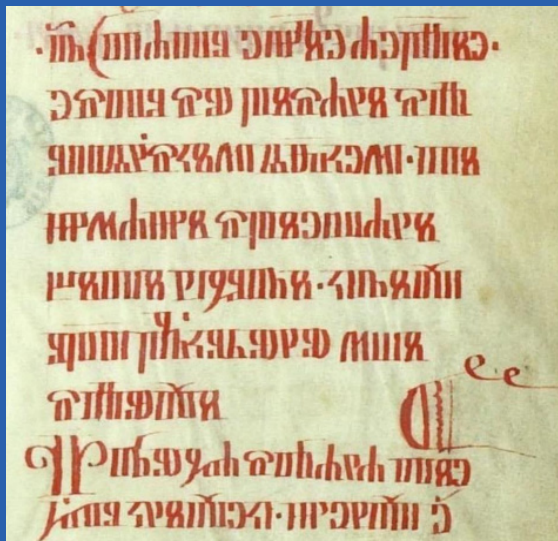
Vedle ligatur se užívaly zkratky některých slov a označovaly se čarou nad slovem, např.

= e(van)j(e)lie,

= ep(isto)lie

Část kolo fonu zapsaného písařem hlaholské části Remešského evangeliáře (str. 61)

Zkus přepsat latinkou text z kolo fonu (písařova přípisu) Remešského evangeliáře:

